

BARON GERARD VAN SWIETEN

Arbeid adelt

Geniet Gottfried van Swieten tegenwoordig méér bekendheid als beschermheer van Haydn, Mozart en Beethoven (die zijn eerste symfonie aan hem opdroeg), zijn vader Gerard was bij leven al op vele fronten zeer invloedrijk. Diens vijfdelig handboek der gehele geneeskunde (het laatste deel verscheen kort voor zijn dood) beleefde vele vertalingen en werd tot diep in de negentiende eeuw geraadpleegd. En nadat de Leidenaar door de Oostenrijks keizerin Maria Theresia was overgehaald om met zijn gezin naar Wenen te komen (als lijfarts en prefect van de hofbibliotheek), legde zijn reorganisatie van het medisch onderwijs de basis voor de befaamde 'Weense klinische school'.

Gerard van Swieten wordt in 1700 geboren in Leiden en is het enige overlevende kind van een katholieke notaris. Hij is al op zijn twaalfde wees. Van Swieten beschikt over zowel een wiskunde- als talenknobbel en vertrekt als zestienjarige voor een studie wijsbegeerte naar Leuven, maar keert spoedig terug naar zijn geboorteplaats om apotheker te worden. Dat combineert hij met de studie medicijnen: hij wordt de meest toegewijde leerling van Boerhaave, wiens colleges hij met een soort snelschrift woordelijk vastlegt.

In 1725 promoveert hij bij Albinus. Het hoogleraarschap zit er als katholiek niet in, daarom zet hij zich uiteindelijk aan de uitgave van zijn leermeesters gedachtegoed, voorzien van kritisch commentaar. Deel één van de *Commentaria* ver-

schijnt in 1742, vier jaar na Boerhaaves overlijden, en levert de Weense invitatie op die hij na lang dralen aanvaardt.

Kan de keizerin zich een gezagsgetrouwer dienaar wensen? De man is wars van lanterfanten en maakte zeer lange dagen. Aanvaardt met (neo)stoïcijnse berusting alle opgelegde taken en verantwoordelijkheden of het nu gaat om de medische zorg voor de Habsburgers, de herinrichting van de universiteit, de openbare gezondheidszorg, de censuur of het bestrijden van bijgeloof. Op zijn drieënvijftigste wordt hij in de adelstand verheven.

Een belangrijke opdracht is om de Weense universiteit om te smeden tot een moderne, door de staat gecontroleerde instelling. Daartoe zuivert Van Swieten het hoger onderwijs van de dominantie van de eigengereide jezuiteten, voor wie hij een aan haat grenzende afkeer koestert. In 1772 overlijdt hij aan voetgangreen. De keizerin voelt nog jaren een schrijnend gemis. ■

Jan Hein van Dierendonck

In een reeks bijdragen voor *Medisch Contact* beschrijft en tekent bioloog en illustrator Jan Hein van Dierendonck de levens van spraakmakende artsen. Alle afleveringen van deze serie verschijnen ook op onze website: www.medischcontact.nl/spraakmakers.

